

Державне управління: удосконалення та розвиток № 10, 2010

УДК 351.82:332.12

А. В. Антонов,

к. е. н.,

докторант Академії муніципального управління (м. Київ)

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКИМИ ТЕРИТОРІЯМИ

У статті досліджено особливості реалізації програм сталого розвитку сільських територій; сформульовано ключові аспекти розробки стратегічних планів розвитку сільських територій; запропонованого напрями вдосконалення системи управління сільськими територіями.

In article features of implementation of programs of a sustainable development of rural territories are investigated; key aspects of development of strategic development plans of rural territories are formulated; the offered direction of improvement of a control system of rural territories.

Вступ

Інтеграція планів сталого розвитку сільських територій в стратегію соціально-економічного розвитку держави поки не знаходять широкого практичного застосування. В результаті внутрішня міжрегіональна кооперація фактично відсутня, бюджетні кошти використовуються недостатньо ефективно. Державні цільові програми також не вирішують дану задачу. Багато українських вчених визнають, що в Україні в цілому втрачена культура планування використання території.

Питання удосконалення системи управління сільськими територіями знаходиться у центрі уваги багатьох дослідників у галузі державного управління господарськими процесами: В. Галушко, Ю. Губені, О. Дацій, С. Кваша, М. Корецький, П. Макаренко, М. Малік, Л. Мельник, О. Могильний, О. Мороз, Б. Пасхавер, В. Рябоконь, П. Саблук, А. Стельмашук, Н. Танклевська, М. Тульський, О. Царенко, А. Чупіс, В. Юрчишин, В. Яценко та ін.

У той же час, бракує комплексних досліджень щодо особливостей формування цілісної і збалансованої системи управління сільськими територіями, зокрема, у частині реалізації програм сталого розвитку сільських територій.

Постановка завдання. Дослідити особливості реалізації програм сталого розвитку сільських територій та запропонувати напрями вдосконалення системи управління сільськими територіями.

Результати.

При плануванні для різних рівнів управління – держави, регіону, певної території слід також дотримуватися принцип зустрічних потоків, відповідно до якого при підготовці планів вищого рівня повинні враховуватися інтереси і потреби більш низьких рівнів. Одночасно, при переході до більш високих рівнів планування зростає ступінь врахування інтересів і потреб суб'єктів планування, а також ще більш загальні державні інтереси.

Відповідно до цих принципів формування програм сталого розвитку сільських територій на регіональному рівні має спиратися на стратегічні плани розвитку сільських територій. Така інтеграція регіоном планів адміністративно-територіальних утворень нижчих рівнів забезпечує системне планування, а також ефективну реалізацію р планів і програм сталого розвитку сільських територій [1, с. 119].

Також необхідно звертати увагу на нижченаведені аспекти:

1. Структуризація цілей і виявлення головних напрямків розвитку.

У стратегічному плані розвитку держави при визначенні головних напрямків генеральна мета розвитку подрібнюється на безліч підцілей, пов'язаних з вирішенням поставленої проблеми. В процесі подальшого дроблення формується структурно-цільова модель вирішення загальної проблеми. Головні напрямки розвитку повинні визначатися в органах місцевого самоврядування, спеціально створеними комітетами, комісіями, робочими групами, що включають як фахівців, так і не фахівців - виходячи з політичних цілей. Для оцінки відносної важливості цілей різних рівнів залучаються: місцева адміністрація, населення, фахівці різних галузей знань і рівнів управління.

Такий підхід до розробки плану (програми) сприяє виявленню і найбільш адекватному вирішенню проблем території і підвищує зацікавленість населення і місцевої влади в реалізації планових (програмних) заходів. У той же час, жорстко централізований підхід при розробці плану заважає прояву ініціативи зацікавлених осіб. Заходи, визначені в результаті такого інтерактивного процесу, групуються за напрямками і органічно вбудовуються в структурно-цільову модель розвитку регіону.

На основі оцінки окремих складових потенціалу території, оцінок різних збитків та упущеної вигоди, розраховуються показники відносної важливості цілей, а також ступінь їх досягнення в результаті реалізації розроблених заходів. Аналіз заходів з точки зору ефективності досягнення цілей. Дослідження ефективності плану (програми) в розрізі досягнення цілей різного рівня проводиться за допомогою функціонально-вартісного аналізу. Цей метод передбачає виявлення як позитивного, так і негативного впливу заходів на компоненти соціо-еколого-економічної системи, а також зіставлення результатів з витратами по різним цілям, що дозволяє оцінювати доцільність витрат з точки зору одержуваного результату [8, с. 53].

2. Формування календарного плану реалізації заходів.

Календарний план реалізації заходів повинен відображати терміни їх виконання, виконавців, обсяги та джерела фінансування, ступінь готовності кожного з заходів до реалізації (наявність техніко-економічного обґрунтування, ступінь готовності проекту тощо.).

3. Обговорення та затвердження плану (програми).

Для обговорення планів (програм) можуть бути створені спеціальні групи, що складаються з представників зацікавлених Міністерств та відомств, держадміністрацій, фахівців і представників органів місцевого самоврядування. Крім того, доцільно отримати схвалення на розроблений план (програму) від законодавчого органу відповідного рівня. Таким чином, посилюється політичний вплив і підвищується правовий статус підготовленого документа. Реалізація заходів та коригування програми. Реалізація програми вимагає значного часу. У процесі її виконання необхідно:

- підвищувати зацікавленість населення в результатах реалізації програми;
- виявляти інтереси різних груп і верств населення, проводити їх узгодження;
- вивчати зміну зовнішніх чинників: політичної ситуації, умов природного середовища, економічних умов тощо, з метою своєчасного корегування програми та протидії негативному впливу факторів на процес її реалізації;
- вивчати надійність фінансування і визначати його додаткові джерела; проводити коригування програми з метою досягнення поставлених цілей в умовах, що постійно змінюються.

4. Аналіз обраного варіанта програми.

Оцінки економічної ефективності окремих заходів розраховуються при їх техніко-економічному обґрунтуванні. Для оцінки ефективності програми в цілому враховується ступінь досягнення програмних цілей соціального, політичного та екологічного характеру з урахуванням їх пріоритетності і витрат на реалізацію. Для оцінки економічної ефективності інвестиційної частини програми розраховується термін окупності, чистий дисконтований дохід, внутрішня норма прибутковості, індекс прибутковості тощо, проводиться аналіз чутливості окремих показників до можливих затримок строків реалізації різних заходів або зниження їх ефективності [7, с. 201].

5. Перерозподіл фінансових коштів.

Підвищення ефективності використання фінансових ресурсів може бути досягнуто шляхом перерозподілу фінансових коштів адміністративних одиниць дрібнішого рівня відповідно до ефективності їх діяльності по досягненню програмних цілей. Суть прийому – в досягненні заданого рівня сталого розвитку на базі спеціального набору показників. Це дозволить сконцентрувати кошти обласних, районних, міських, селищних та сільських бюджетів на виконання найбільш ефективних заходів і поступово вирівнювати соціально-економічні умови адміністративних одиниць дрібнішого рівня.

В процесі виконання плану (програми) обсяг виділених фінансових коштів з різних джерел може відхилятися від запланованої величини в залежності від зміни соціально-економічної ситуації, екологічної обстановки, факторів макросередовища тощо. При цьому виникає необхідність перегляду програми, коректування складу програмних заходів та їх фінансування .

Процес коригування є безперервним і спрямований на досягнення необхідного рівня програмних цілей. В процесі реалізації програми відбувається врахування і аналіз змін зовнішніх факторів, прогноз їх негативного впливу на процес реалізації програми, врахування фактичних відхилень від розрахункових термінів реалізації заходів. За результатами фактичних або прогнозних відхилень здійснюється процес коригування програми. Успішність реалізації програмних заходів залежить від ступеня зацікавленості населення, громад, підприємств, а також – від уподобань місцевої адміністрації [2, с. 45].

Механізми фінансування програми повинні бути побудовані на залученні коштів місцевих та обласних бюджетів – а також вітчизняних і зарубіжних інвесторів. Доцільно створення спеціального банку для розвитку сільської місцевості. Крім того, можуть використовуватися кредити вітчизняних і зарубіжних банків. При встановленні черговості реалізації програмних заходів слід враховувати можливості саморозвитку, завдяки першочерговій реалізації високоефективних заходів, таких як диверсифікація працюючих підприємств, одноосібних господарств, асоціацій, створення нових виробництв і промислів, відкриття нових каналів і ринків збуту продукції, розвиток споживкооперації і т.п.

6. Формування ефективної системи управління розвитком сільських територій.

В системі жорсткого централізованого планування головну роль грали держава і наука. Держава формулювала мету і завдання, а наука знаходила шляхи їх вирішення. При цьому держава встановлювала всю ієрархію зв'язків і залежностей – чим нижчим був рівень, тим меншими правами він володів [8, с. 51]. За довгі роки функціонування адміністративно-командної системи, дійові особи на місцях багато в чому втратили ініціативу в питаннях розвитку і стали переадресовувати до вищих інстанцій навіть ті проблеми, які повинні були б вирішувати самостійно. Таким чином, участь місцевих адміністрацій і населення в процесах розвитку своїх територій були зведені до мінімуму.

У громадянському суспільстві, відповідно до демократичних принципів організації влади і управління, змінюється розподіл ролей у процесах вироблення і прийняття рішень з питань соціально-економічного розвитку суспільства. В першу чергу різко зростає значення населення та місцевих адміністрацій (рис. 1).

Держава обмежується роллю законодавця, стає механізмом забезпечення захисту населення та державності, набуває роль двигуна розвитку. Соціально-економічні науки перестають бути політичною інстанцією, яка все аналізувала, планувала і виправдовувала дії влади. Все в зростаючій мірі вони надають послуги для волевиявлення населення [9, с. 5].

Місцева адміністрація стає координатором розвитку і перестає бути інстанцією, яка передавала команди вниз і змушувала щось робити. Вона покликана координувати зусилля різних учасників процесів життєзабезпечення спільнот на підвладних територіях, підтримки бізнесу тощо. Населення в нових умовах стає суб'єктом, які приймають рішення.

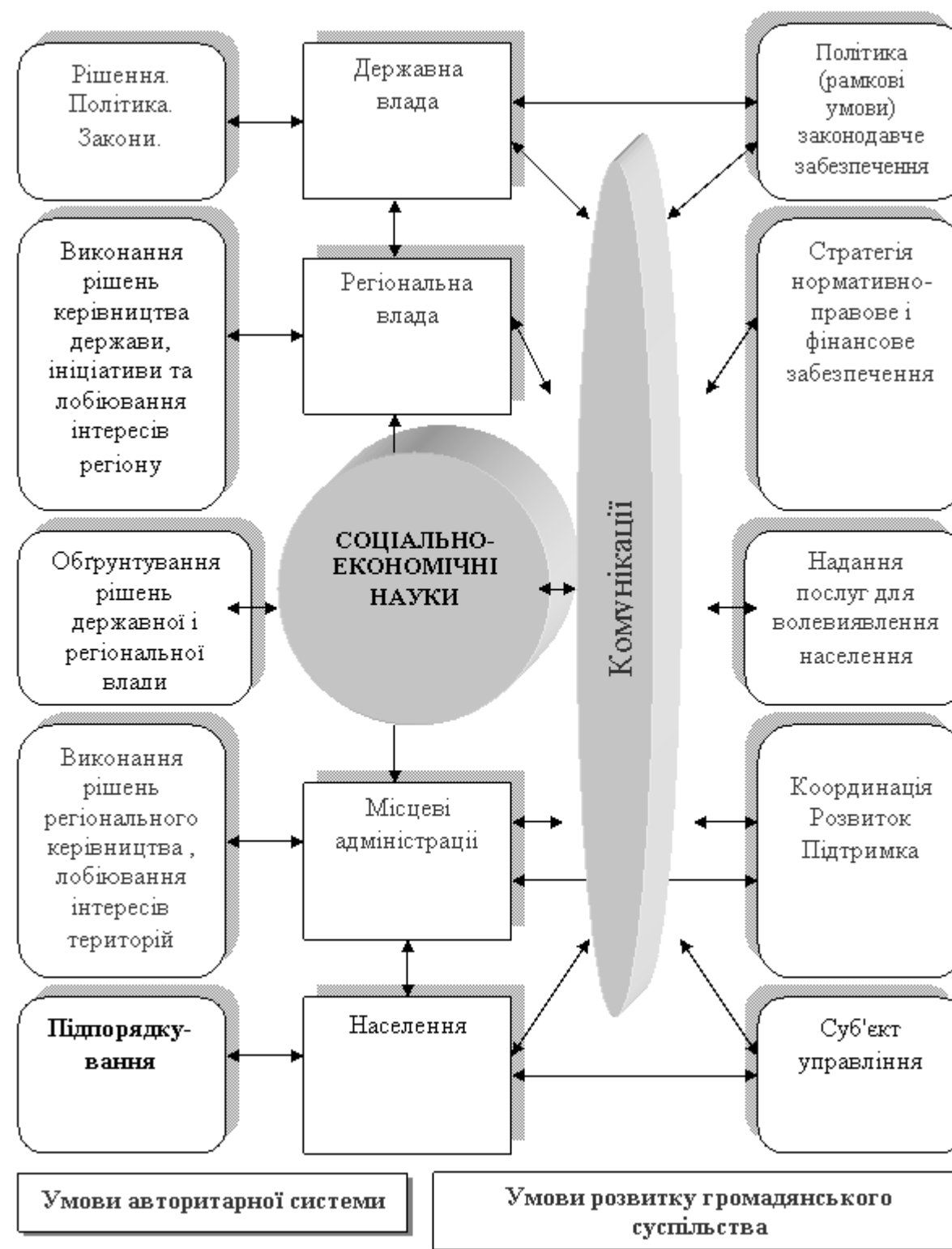

Рис. 1. Розподіл повноважень у процесах прийняття рішень з питань соціально-економічного розвитку суспільства

Для цього населення має самоорганізовуватися, щоб мати можливість приймати рішення і діяти. При цьому, природно, організоване населення починає об'єднуватися в групи за інтересами (громадські організації, асоціації, спілки тощо) переплітаються з професійними виробничими об'єднаннями.

Не можна заздалегідь визначити або наказати правила гри для учасників у пропонованій системі планування та організації розвитку сільської місцевості. Вони будуть вироблятися в процесі комунікації між різними рівнями.

На сільських територіях в регіональних органах влади переважають традиційні ієрархічні структури з рідкісним вкрапленням ринкових механізмів. Переваги таких організаційних структур полягають у чіткому розподілі функцій та ієрархічній співвідпорядкованості всіх ланок управління, упорядкованості системи правил і стандартів, що визначають функціонування органів управління. Недоліки виражаються в жорсткій обумовленості поведінки, труднощах організації взаємозв'язків усередині організації і нездатності до швидких нововведень [6, с. 7].

Відтворення традиційних структур управління посилюється сформованою системою бюджетного планування, відомчими соціально-технічними нормативами, нерозвиненою нормативно-правовою базою тощо. В процесі прийняття рішень, наголошується надмірна концентрація компетенції центральних органів, що негативно впливає на реалізацію концепції сталого розвитку і суперечить завданням розвитку місцевого самоврядування.

Цьому також сприяє низький рівень горизонтальної взаємодії між місцевими органами, а також неефективна податкова політика, що позбавляє сільську місцевість фінансової бази саморозвитку.

На збереження застарілих організаційних структур також впливає бюрократична корпоративна культура, коли працівники орієнтовані на роботу в рамках адміністративної вертикалі, а не на взаємодію з різними місцевими громадами на рівних правах з метою розвитку сільської території. Структура органів влади не може бути нормативною і залишатися незмінною, оскільки постійно змінюються внутрішні і зовнішні умови їх функціонування. Для організаційних структур місцевих органів влади може бути прийнятий принцип, сформульований Альфредом Чандлером «Стратегія визначає структуру» [1, с. 120].

Тому в процесі формування структури управління сільськими територіями слід виходити з таких принципів: створювана структура повинна адаптуватися, тобто, змінювати зміст і підпорядкованість деяких підрозділів управління, відповідно до нових викликів часу; створювана структура управління повинна враховувати існуючі тенденції скорочення бюджетного фінансування; сільське адміністративно-територіальне утворення делегує функції власника широкому колу суб'єктів господарювання.

Здійснення управління, що починається з планування розвитку сільських адміністрацій, має підкорятися строгим правилам управління проектами. Управління проектами будується, як правило, на політичному, адміністративному та робочому рівні.

Передовий закордонний досвід свідчить, що потрібна постійна координація в рамках спеціального органу, наприклад, міжвідомчої комісії з питань розвитку сільських територій. Адміністративний рівень складається з керівних представників органів управління в планованому регіоні. Дані питання повинні вирішуватися відповідними департаментами, також у тісній співпраці з департаментами економічного розвитку, сільського господарства, соціального розвитку, культури, природних ресурсів, екології тощо.

Робочий рівень, наприклад, центр розвитку, проектне бюро, складаються із співробітників, яким делеговано право здійснення конкретного проекту в галузі сталого розвитку сільської території. Робочий рівень розробляє проекти та відповідальний за їх реалізацію. Необхідно визначити вертикальний поділ завдань між державним, регіональним і локальним рівнями на основі принципів субсидіарності та «зустрічних потоків».

В даний час в Україні відсутня ефективна державна політика в галузі розвитку сільських територій. В рамках її формування та реалізації пропонується здійснити наступний комплекс етапів (табл. 1).

Таблиця 1. Етапи розробки і здійснення державної політики розвитку сільських територій							
Основні етапи	Послідовність						
1. Розробка та затвердження Концепції сталого розвитку сільських територій	*						
2. Визначення джерел фінансування розвитку сільських територій		*					
3.Проведення типологізації сільських територій та інші необхідні дослідження		*					
4. Створення міжвідомчої комісії з проблем розвитку сільських територій			*				
5. Розробка державної стратегії розвитку (в т.ч. за типами сільських територій)				*			
6. Розробка і прийняття законодавчої бази розвитку сільських територій					*		
7. Створення системи навчання та перепідготовки кадрів для розвитку сільських територій		*	*	*	*		
8. Розробка і реалізація регіональних і локальних стратегій розвитку сільських територій						*	*
9. Основні структурні соціально-економічні перетворення і екологізація на сільських територіях							*

Джерело: власна розробка

Більш детальне планування етапів, механізмів і заходів державної політики в галузі сталого розвитку сільських територій має бути здійснено в рамках розробки державної та регіональних стратегій сталого розвитку сільських територій. Далі необхідно визначити коло зацікавлених міністерств, відомств, організацій та заснувати постійну діючу структуру, відповідальну за координацію та реалізацію політики розвитку сільських територій Міжвідомчу комісію з питань сталого розвитку сільських територій. Одночасно необхідно визначити джерела фінансування переходу до сталого розвитку сільських територій. Потім слід провести типологізацію сільських територій, з тим, щоб на основі прийнятої Концепції розробити Стратегію сталого розвитку сільських територій країни, з урахуванням виділених типів територій, яка стане основою для дій державні і регіональних органів у цій галузі. Причому в рамках схожих спільних цілей, точний баланс завдань і заходів сталого розвитку для кожного типу сільської місцевості буде свій. Також має бути визначено і здійснено цілий ряд наукових і практичних робіт, таких як розробка системи показників сталого розвитку сільських територій та їх відображення в системі статистичного обліку тощо.

Наступним етапом є розробка та прийняття законодавчої бази розвитку сільських територій, що включає аналіз існуючого законодавства, виявлення його дефіцитів, розробку і прийняття відсутніх законів.

Найважливішим запорукою ефективної реалізації політики розвитку сільських територій є її кадрове забезпечення. Тому після прийняття Концепції необхідно відразу приступити до створення ефективної системи навчання та перепідготовки кадрів для розвитку сільських територій.

Розвиток приватно-державного партнерства на сільських територіях Союз ООН між державним і приватним секторами в інтересах розвитку сільських районів (ЕКОСОР) на своєму п'ятидесятих пленарному засіданні від 23 липня 2004 підкреслив значення державно-приватних спілок та партнерств між суб'єктами в різних секторах для заохочення комплексного розвитку сільських районів [3, с. 65].

У Україні поняття державно-приватного партнерства вперше з'явилося в економічній програмі уряду, в середині 2004 р., для конкретизації цього поняття було зроблено пояснення, що розвиток приватно-державного партнерства призведе «до витіснення з забюрокраченної і неефективною сфери неринкових елементів». Кабінет міністрів ініціював створення декількох національних проектів в сфері паливно-енергетичного комплексу, сільського господарства, транспорту, заснованих на приватно- державне партнерство, яке за задумом, має стати одним з найбільш значущих механізмів при реалізації завдання щодо подвоєння ВВП за 10 років.

Приватно- державне партнерство – це передача частини державних функцій компаніям приватного сектора. Розподіл обов'язків між державою і приватним капіталом може варіюватися від виконання недержавними компаніями функцій підрядника до повної передачі окремих видів державної діяльності в приватні руки. При цьому держава перекладає частину ризиків на компанії приватного сектора, одночасно користуючись досвідом та творчими можливостями останнього. Додатково перевагою такого партнерства для держави може бути скорочення потреб в бюджетному фінансуванні проектів. У свою чергу, приватні компанії отримують нових замовників і споживачів або навіть цілі ринки збуту, звичайно більш стабільні в порівнянні з традиційними ринковими нішами [7, с. 142].

Дані проекти найчастіше є інфраструктурними – будівництво доріг, інженерних комунікацій, систем утилізації відходів, надання інформаційних, комунальних і медичних послуг, зведення будівель і спортивних споруд. Таке обмеження обумовлене тим, що інфраструктурні послуги є найбільш наближеними до ринкових серед всіх функцій держави.

Найбільш поширеними формами приватно-державного партнерства є договори оренди та договори підряду. Рідше застосовуються схеми передачі державі в лізинг, побудованого приватною компанією споруди, з продовженням управління та фінансування приватною компанією. Зворотні схеми, коли державне підприємство передається в лізинг приватній компанії або тимчасово приватизується. Іноді застосовуються концесії, коли приватна компанія стягує оплату за свої послуги безпосередньо з їх споживачів, можливо, з невеликими субсидіями з боку держави.

З боку держави контрагентом приватних компаній, найчастіше є представники обласної державної адміністрації, їм найлегше формулювати потреби та пріоритети суспільства в реалізації тих чи інших інфраструктурних проектів, так як за рідкісним винятком останні носять місцевий чи регіональний характер, вони краще розуміють особливості ведення комерційної діяльності у своєму регіоні і завдяки цьому здатні більш ефективно складати контракти з приватним сектором [4, с. 64].

На нашу думку приватно-державне партнерство може стати ефективним інструментом сталого розвитку сільських територій (рис. 2). Запропонований комплексний програмно-цільовий підхід до розвитку дозволяє синхронізовано поєднувати на модельних сільських територіях пріоритети національних проектів: в сфері сільського господарства, медицини, освіти та житлового будівництва. Виникаючі при цьому їх взаємодоповнюваність і синергія забезпечать максимально ефективно використання потенціалів державної підтримки і саморозвитку сільських територій.

7. Навчання і підвищення кваліфікації з питань сталого розвитку сільських територій.

Останні теоретичні роботи з менеджменту акцентують на важливості навчання персоналу, виділяючи його у вигляді відносно самостійної нової функції управління, поряд з плануванням, організацією, мотивацією і моніторингом .

В даний час в менеджменті різко посилюється роль навчання персоналу, чия допоміжна функція стає центральною. Навчання стає головним фактором конкурентоспроможності будь-яких підприємств та організацій. Завдяки навчанню на підприємствах персонал створює все більше доданої вартості. Перед навчальними закладами різних країн постало спільне завдання організації навчального процесу відповідно до сучасних потреб суспільства. Концепція сталого розвитку стає основним шляхом розвитку для світового співтовариства.

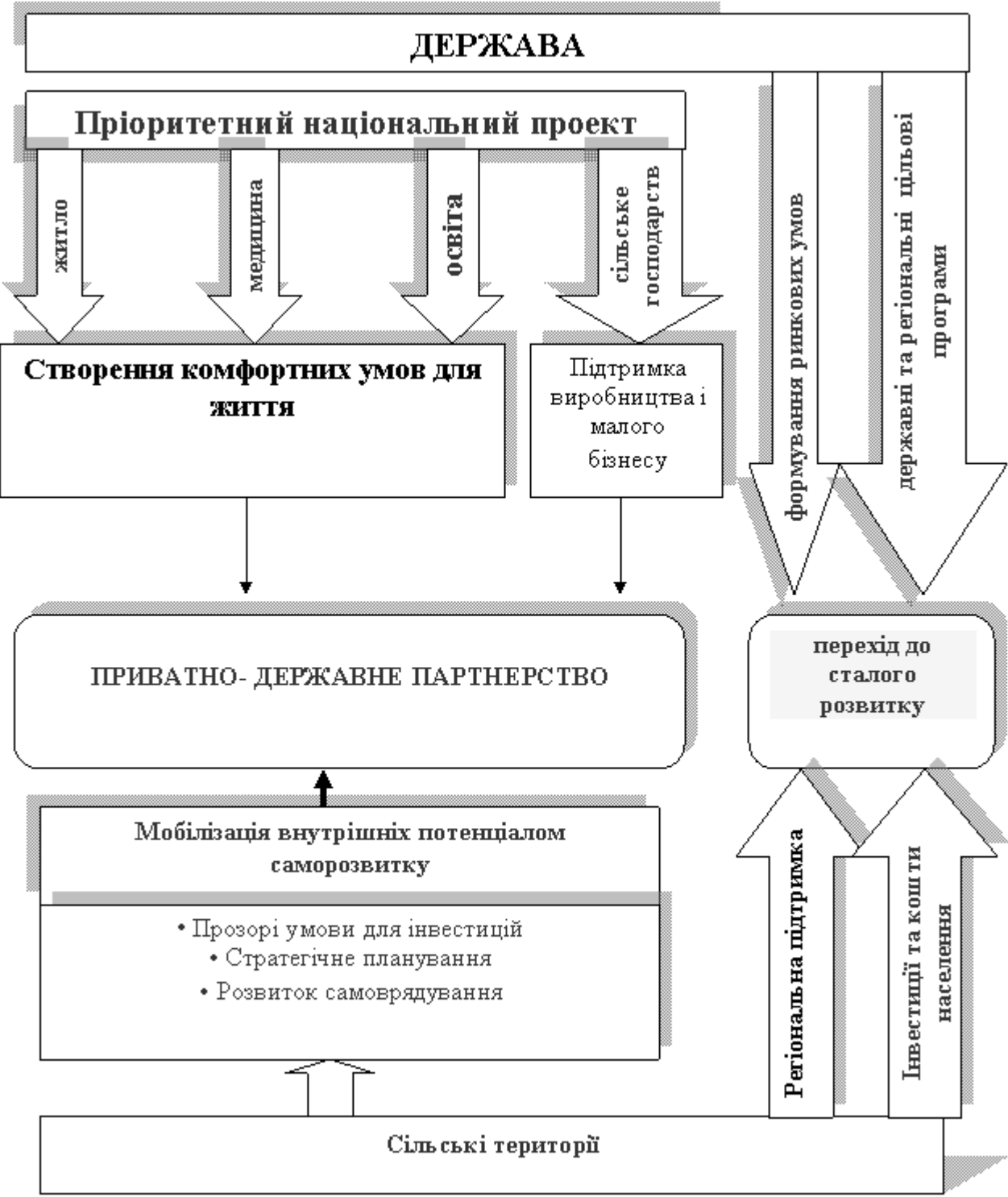

Рис. 2. Комплексний підхід до розвитку сільських територій, заснований державно-приватне партнерство

Сільськогосподарські навчальні установи особливо чутливі до проблеми «сталого розвитку». Тому в навчальний план вузів більшості розвинених країн був введений блок дисциплін «Сталий (інтегрований) розвиток сільської місцевості» (Integrated Rural Development). Він має яскраво виражену міждисциплінарну спрямованість. До нього входять близько 15-20 дисциплін, при цьому найбільш часто зустрічаються такі: «Економіка природокористування», «Диверсифікація сільської економіки», «ІКС в сільській місцевості», «Регіональна економіка», «Розвиток сільського підприємництва», «Аграрна економіка і аграрна політика «», «Стратегічне планування і управління «», «Регіональне законодавство»,» Політичні аспекти розвитку на державному і регіональному рівнях в сільській місцевості «, «Світова економіка і сільський розвиток «», «Економічні аспекти сільського розвитку «, «Соціальні аспекти сільського розвитку», «Екологічне землеробство», «Сільський туризм та агротуризм», «Інформаційний менеджмент, «Геоінформаційні системи». Більшість студентів, що вивчають даний блок, мають трирічну університетську базову підготовку або вищу освіту. Курс навчання в більшості випадків триває 2 роки, і студенти отримують ступінь магістра наук з сільського розвитку (Master of Sciences - M.Sc. in Rural Development).

Професійні кадри – головна умова здійснення вибраної стратегії сталого розвитку сільських територій, тобто, управлінці повинні їй відповідати. У нашій країні працівники держадміністрацій, які відповідальні за економічний і соціальний розвиток, є, як правило, є фахівцями у порівняно вузьких питаннях планування і управління. Зайняті вирішенням поточних проблем, вони не приділяють достатньої уваги перспективним питань, не мають досвіду сталого регіонального розвитку в умовах сучасної ринкової економіки і розвитку самоврядування, не володіють системним уявленням і знанням сучасних методик та алгоритмів [5, с. 54].

В адміністративних структурах сільських територій різного рівня наростає тенденція бюрократизації влади, яка виражається в концентрації чиновника на отриманому завданні свого начальника. У нових же умовах чиновник повинен задовольнити споживача своїх послуг – сільське населення. Для здійснення процесу розвитку сільських територій гостро необхідні працівники, які будуть відповідальні за споживача і бачать свою місію в розв’язанні проблем місцевих жителів. Тому для здійснення процесів територіального розвитку органам влади на місцях необхідно якісно поліпшити кадровий потенціал для формування компетентного і ініціативного керівного складу, здатного швидко адаптуватися до мінливих умов.

У зарубіжній та вітчизняній практиці управління стійким розвитком сільських територій немає готових рецептів вирішення всіх виникаючих проблем, і кадри повинні бути готові до інновацій у своїй роботі. Роботу з кадрами сільських територій різного рівня слід здійснювати за такими напрямками: виходячи зі стратегії розвитку, необхідно здійснювати раціональне заміщення посад. Причому частка фахівців в галузі соціально-економічного розвитку та права повинна підвищуватися, а частка фахівців з технічною освітою скорочуватися; важливо здійснювати упереджувальну підготовку фахівців за профілями розвитку сільських територій, які будуть затребувані через 3-5 років; для професіоналізації керівного складу сільських адміністрацій, ІКС, центрів розвитку та ін, установ відповідальних за місцевий розвиток необхідно здійснювати, так звану, «залпову» підготовку та перепідготовку фахівців, що приймають рішення в галузі розвитку, підвищення кваліфікації повинно проводитися на систематичній основі, і в органах управління сільським розвитком воно має перетворитися на таку ж регулярну діяльність, як проведення робочих нарад, прийом громадян, ділова переписка тощо.

Таке навчання і підвищення кваліфікації може проводитися в різних формах: у формі систематичного навчання; в процесі спільних обговорень; в ході стажувань та обміну досвідом; на робочому місці в процесі регулярної діяльності; в ході участі в проектах.

Українські аграрні вузи та навчальні центри в даний час готують в основному вузькопрофільних фахівців. З розпадом системи жорстко централізованого планування та управління економікою в методології регіонального сільського розвитку утворився помітний вакуум. З’явилася й відповідна ніша в сфері освіти. Разом з тим навчальні заклади лише тільки починають проявляти зацікавленість до даної тематики.

Для подолання цього відставання у вузах і технікумах країни необхідне введення навчання з питань сталого розвитку сільських територій в рамках спеціальностей та дисциплін «Регіональна економіка» та «Державне та регіональне управління».

В рамках подальшої роботи в країні повинна бути здійснена підготовка курсів лекцій і практичних занять з питань сталого розвитку села, таких як: «Стратегічне планування сталого розвитку сільських територій», «Регіональне управління», «Підтримка підприємництва в сільській місцевості», «Розвиток самоврядування в сільській місцевості», «Маркетинг сільських територій», «Агро туризм» тощо, а також організація курсів перепідготовки кадрів за програмою «Сталий розвиток сільських територій» в т.ч. у дистанційній формі навчання.

Висновки

При всіх руйнівних процесах в українському селі в багатьох з них ще не повністю втрачено, а в інших відновлюється і нарощується певний потенціал для подальшого переходу на траєкторії сталого розвитку. До позитивних факторів можна віднести наявність локальних тенденцій до приросту сільського населення, відновлення виробничого потенціалу, підвищення зацікавленості працівників до ведення самостійної виробничої діяльності або до роботи по найму для збільшення доходів, підвищення рівня життя родини. Подальші дослідження необхідно спрямовувати на пошуки альтернативних моделей сталого екологобалансованого, екологобезпечного й ефективного розвитку сільських територій.

Література

- Белебега І. О. Управління розвитком сільських територій на регіональному рівні / І. О. Белебега, В. В. Бакум // Економіка АПК. – 2006. – № 11. – С. 118–124.
- Гайдуцький П. І. Про основні засади реформування системи державної підтримки сільського господарства та сільської території / П. І. Гайдуцький // Економіка АПК. – 2005. – № 11. – С. 43–48.
- Губені Ю. Е. Розвиток сільських територій: деякі аспекти європейської теорії і практики / Ю. Е. Губені // Економіка України. – 2007. – № 4. – С. 62–70.
- Майстро С. В. Обґрунтування напрямків державного регулювання розвитку сільських територій / С. В. Майстро // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. праць Одеського регіонального інституту державного управління. Вип. 4 (36). – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2008. – С. 60 – 67.
- Малік М. Й. До питання сталого розвитку сільських територій / М. Й. Малік // Економіка АПК : міжнародний науково-виробничий журнал. – 2008. – № 5. – С. 51–55.
- Онищенко О. Сільський розвиток: основи методології та організації / О. Онищенко, В. Юрчишин // Економіка України. – 2006. – № 10. – С. 4–13.
- Павлов О. І. Сільські території України: історична трансформація парадигми управління: [монографія] / О. І. Павлов – Одеса : Астропринт, 2006. – 360 с.
- Прокопа І. В. Сільські території України: дослідження і регулювання розвитку / І. В. Прокопа // Економіка України. – 2007. – № 6. – С. 50–59.
- Саблук П. Т. Розвиток сільських територій в контексті забезпечення економічної стабільності держави / П. Т. Саблук // Економіка АПК : міжнародний науково-виробничий журнал. – 2005. – № 11. – С. 4–12.

Стаття надійшла до редакції 17.10.2010р.